

Eatnamat leat min mánát – Etikeahtta sápmelaččaid ruovttuguvllu luonddus lihcadeaddjái

Fuomášupmi Sápmelaččat leat Eurohpá uniovna guovllu áidna álgoálbmot. Lihkat vásttolaččat luonddus sámiid ruovttuguvllus.

Sápmelaččaide ja sin árbevirolaš ealáhusaid hárjeheami eallineaktun lea álo leamašan luonddu suvdilis geavaheapmi. Luondu ja eana leat leamašan sápmelaččaid ealiheaddjit. Guolásteamis ja meahcásteamis eai árbevirolaččat leat ávkkástallan dakkáraš vugiid ja bivdináiggiid, mat dagahivčče mihtilmas nuppástusaid guolle- dahje fuođđonállái. Eanageavaheapmái laktáseaddji ealáhusat hábmejit ávnnaslaš vuođu sápmelaččaid kultuvrii ja identitehtii ja bajásdolle sápmelaččaid ruovttuguvllu eallinfámolašvuođa, sámegiela, árbevirolaš dieđu, luonddugaskavuođa, sámekultuvrra searvvušlašvuođa ja sámeduoji.

Sápmelaččat leat Eurohpá uniovna guovllu áidna álgoálbmot. Sápmelaččaid álgoálbmotstáhtusa lea nannejuvvon Suoma vuođđolágas jagis 1995. Sápmelaš doabamáilmmis olbmo, luonddu ja giela eai earut nubbi nuppis. Sápmelaččaid árbevirolaš ássanguovllu Suomas, Norggas, Ruotas ja Ruoššas gohčodit Sápmin.

Suomeen karttaan on merkitty saamelaisalue, joka sijaitsee Suomen pohjoisosissa.

Sámegiela leat oktiibuot logi, main ovcci hállojuvvojit ain Suoma, Ruoŋa, Norgga ja Ruošša guovlluin. Suomas dain hállet golmma; anárašgiela, nuortalašgiela ja davvisámegiela.

Sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat leat boazodoallu, guolásteapmi, meahcásteapmi, luonddubuktagiid čoaggin, sámeduodji ja daid modeardna hárjeheami hámit. Árbevirolaš ealáhusat leat sámekultuvrra vuodđu.

Suomas lea lágain meroštallojuvvon sápmelaččaid ruovttuguovlu, masa gullet Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddat ja Soađegili gielddas Sámi bálgosa guovlu. Meahciráđđehusa hálddašan luondduváriid dikšun, geavaheapmi ja suodjaleapmi heivehuvvo oktii sápmelaččaid ruovttuguovllus nu, ahte sámekultuvrra hárjeheami gáibádusat dorvvastuvvojit.

Leat liggosit bures boahtán sápmelaččaid ruovttuguovlui. Mii háliidit mitalit dutnje, mo sáhtát vuhtiiváldit sápmelaččaide dehálaš áššiid jođedettiinat luonddus.

Gudnejahte sápmelaš kulturbirrasa

Meahcceguovllut eai leat guoskameahttumat, muhto dat leat sápmelaččaid ruovttuguovlu, árbevirolaš ealáhusaid ja sámeservodagaid árgabeaivvi kulturbiras.

Sápmelaš kulturbiras čoahkkana áššiin maid sáhtá oaidnit ja maid ii sáhte oaidnit

- Oinnolaččat leat ráhkadusárbi, dološmuittut ja sámeealáhusaid dagahan árbeduovdagat (siida.fi).

- Árbediehtu addá duovdagii mearkkašumi ja sirdašuvvá sohka buolvaid gollošis muitalusain, báikenamain ja árbevirolaš sámemusihkan; luohti, livđe ja leu'dd.
- Juoigan dahje luohti lea davvisápmelaš, livđe anáraš ja leu'dd nuortalaš musihka, (oktavuohta.com). (suomagillii)

Gudnejahte sápmelaš kulturbirrasa

- Vuhtiiváldde sápmelaččaid bassi báikkiid ja čuovo buorre láhttenvugiid.
- Ovdamearkka dihtii Anára Áijihsuálui dahje Ukkoi sáhtta oahpásmuvvat jávrri alde manakeahhtá sullui ja gudnejahttit ná bassi báikki.
- Ále vahágahte kulturbirrasa ja kulturárbečuozáhagaid doppe – geahččat oažžu muhto ii guoskat.
- Ále ane kulturbirrasa gossegirjin čállimin seinniide, eatnamii dahje ráhkadeamen geđggiin sániid dahje borddáhagaid.
- Atte geđggiid, ráhkadusaid ja boares geinnodatmerkemiid leat ráfis.

Vuhtiiváldde dáluráfi ja báikkálaččaid sierravuoigatvuođaid

- Dáluráffi guoskkaha ruovttu, šillju ja šilljobirrasa boazoáiddi. Dáluráffi suddje maiddái boazo- ja guolástanbartta, luopmobartta, priváhta olbmo oamastan lavu ja goađi šilljobirrasiiinnis, maid priváhtavuođa galgá gudnejahttit.
- Báikkálaččain sáhttet leat sierravuoigatvuođat, mat sáhttet spiehkkašit du vuoigatvuođain. Báikkálaččain lea dábálaččat buorre ákkastallojuvvon sivva viiddit vuoigatvuođaide, mat guoskkahit ee. meahccejohhtalusa, guolásteami ja meahcásteami.
- Go govvet almmolaš báikkis, čuovo buorre vieruid. Bivdde lobi, jos háliidat govvidit nuppi olbmo.

Ále nuppástuhte iežat doaimmainat eanadaga dahje guođe luotta du galledeamis!

Gáhtte hearkkes ártalaš luonddu

Bivdde ja čoakke luonddubuktagiid, dego meahcástan-, guolástan- ja muorjesállašiid ja eará luonddubuktagiid dušše dan veardde man olu dárbbášat

- Čuovo guolástan- ja meahcástanlága, dáidda laktáseaddji rávvagiid, sálašdihtomeriid ja buorre vugiid (eraluvat.fi).
- Gudnejahte báikkálaš árbevieruid ja bivdokultuvrra ja sállasa eraluvat.fi.
- Čuovo guolásteapmái laktáseaddji desinfiserenrávvagiid luossaluhtehasa leavvama eastadeapmin (suomagillii)(ruokavirasto.fi).

Čuovo juo gárvvis bálgáid ja geinnodagaid

- Bissumin bálgá alde vealttat ealliid dárbbášmeahtun hehttema ja dagat vejolažžan doarvái guhkes mátki báhtareapmái ja bessenráfi.
- Ále duolmma šattuid.
- Ále daga ođđa bálgáid ja nuppástuhte sápmelaččaid kultureanadaga.
- Čuovo meahccejohtaluslobiid eavttuid ja biso johtolagain.(eraluvat.fi).

Doallat davvi čáziid šerredin

- Suodjal ártalaš meahccečázadagaid liiggálaš hehttehusain, ovdamearkka dihtii vealtimin vuojadeami smávva duottarjávrrin.
- Gáldut leat luonddus lihkadeaddjiide dehálaš čáziváldinbáikkid.
- Ále basa lihtiid dahje basat njuolga čázadagas dahje dan lahkosis, njammat čázi lihtiid bassama manjá eatnamii doarvái guhkás čázadagas.
- Jos hivsset ii leat anus, daga dárbbuid doarvái guhkás čázadagas ja govčča bázahusaid. Ále guođe hivssetbáhpára biekká fárrui muhto govčča dan.

Dolastallan

- Oidde vánddardanvuoššanrusttega ja čujuhuvvon dolastallansajiid. Muorahis duottarbadjosiin fertejit leat dolastallanneavvut fárus.

- Ále gaikko beassi dahje doaje ovssiid ealli muorain.

Oahpásmuva ovddalgihtii galledan- ja vánddardančuozáhagaide ja čuovo guovllu rávvagiid, njuolggadusaid ja buorre dábiid.

Doala jiellatealli gitta – Dii lehpet jiellatealliin guossin nuppiid ruovttus

Beatnaga galgá eanaš dáhpáhusain doallat gitta buot eará sajiin baicce iežas šiljus ja beanapárkkain. Luonddusuodjalanguovlluin jiellateallit fertejit leat álo gitta. Dušše boazo- ja meahcástanbeatnagat ja beatnagat, mat leat virgebargguin, ožžot bargat lávžži haga.

Fuolat, ahte du beana ii beasa luovus

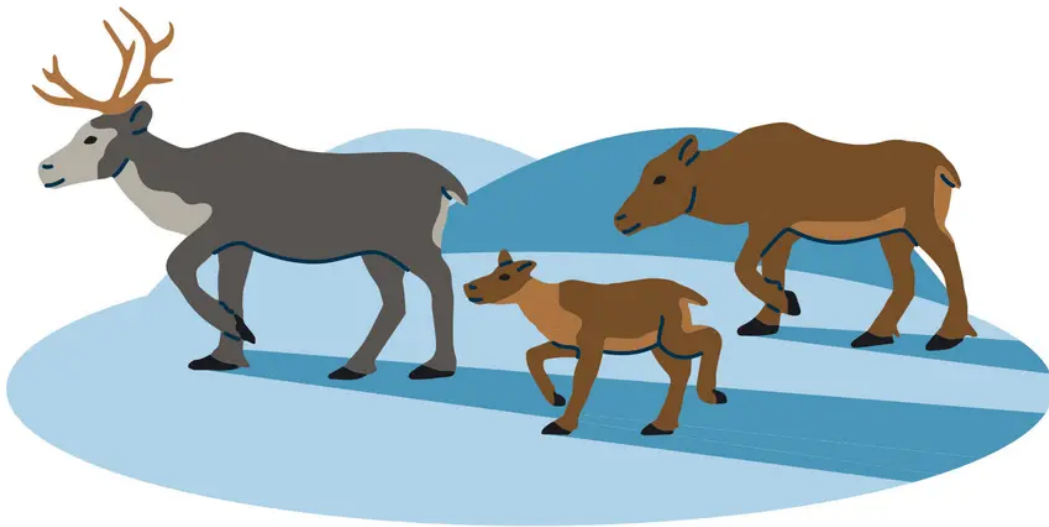
- Luovos beatnagat sáhttet dagahit vahága ealliide ja hehttet ovdamearkka dihtii bessema go baldet eadni, gaskkalduhttet lállima dahje čivggaid dikšuma.
- Fuolat, ahte du meahcástanbeana ii hehtte bohccuid dahje beasa boazoáiddiide iige dagat hehttehusa earáide ealliide.
- Oamasteaddji lea alo geatnegas buhttet jiellatealli dagahan vahágiid. Ovdamearkka dihtii vaháгат bohccuide sáhttet leat fuomášahtti stuorrá.
- Buoremus vuohki vahágiid eastadeapmái lea čuovvut beatnagiid gitta doallama guoskkahan lálkaásaheami.(suomagillii, paliskunnat.fi).
- Meahcástanbeatnaga skuvlemii dárbbášat eananoamasteaddji lobi.

Ále mana bohccuid lahka beatnagiin

- Boazu doallá beatnaga boraspiren ja ballá dan. Beana sáhtá váibbahit ja juoba goddit bohcco.
- Luovos beana sáhtá biđget ealu dahje vuojehit dan boastto guohtunguvlui ja dagahit boazodoalliide badjelmearálaš barggu ja goluid.
- Beana sáhtá suorggahit guottetálddu ja dagahit dasa cuovkaneami ja miesi jápmima, vaikko beana livččii dušše movttáskan bohccuin.

Fuolat maiddáí beatnagat buresveadjimis

- Luovos beana sáhtá láhppot vieris birrasis, gahččat jienaide dahje muđui vaháguvvat.
- Ođđa birrasis siivvus beanage sáhtte doaibmat eará láhkai go dábálaččat ja dagahit stuorrage vahága.
- Oahpásmuva Ortnetlága ([suomagillii, finlex.fi](http://suomagillii.finlex.fi)), Meahcástanlága ([suomagillii, finlex.fi](http://suomagillii.finlex.fi)) ja Boazodoallolága ([suomagillii, finlex.fi](http://suomagillii.finlex.fi)) seađahusaide.

Vuhtiiváldde bohccuid ja boazodoalu – Luondu lea bohccuid ja boazodoalli ruoktu

Boazu lea sámekultuvrra okta vuodđu ja boazodoalus leat guhkes árbevierut ja ain stuorra servodatlaš ja kultuvrralaš mearkkašupmi

- Sáhtát oaidnit bohccuid ássanbáikkiid lahka, vuvddiin ja duoddariin.
- Sáhtát deaivvadit boazodoalliid barggus bálgosis guovllus.

Atte bohccuide guohtunráfi. Ále balddáhala bohccuid.

- Ále lahkan bohccuid, muhto atte daid leat ráfis.
- Olmmoš gii figgá lahkanit bohcco sáhtta dagahit dasa streassa, mii earenoamážit garra dálvediliin ja giđđat sáhtta leat guottetáldduide heakkavárálaš.
- Bohccuid ii oaččo viegahit.
- Jođe boazoáiddi čađa áideuvssa buohta ja govčča áideuvssa dan manjá, jos dat lei gitta. Jos áideuksa ii gávdno govtolaš mátkki geažes, mana áiddi vuolil. Jos gálggat boazoáiddi báttiid, čana daid albma láhkai gitta. Ále goarkŋo áiddi badjel, vai áidi ii bieđgan dahje vuollán.

Atte boazodoalliide bargoráfi

- Jos gárttat boazodoalliid fievrridan ealu gaskii, biso ovttá sajis, dassáigo eallu lea mannan meattá.
- Jos oainnat, ahte boazodoalliid fievrridan eallu lahkona, ále bissán, muhto joatkke mátkki eret guvlui ealus ja dan guovllus gosa dat lea mannamin.
- Bigálusaide dahje mearkumiidda ii galgga mannat lobi haga. Vierrásiid mannan bigálus- ja mearkunáiddiide sáhtta dagahit várálaš dáhpusaid bohccuide, boazodoalliide ja gussiide.

Bohccot áiddiin ássama lahkosis eai maiddá leat turisttaid várás

Bohccuid ja boazogárddiid ii oaččo lahkanit boazodoalli lobi haga.

Ále hehte bohccuid go govvet

- Jos háliidat govvet, govve doarvái guhkes mátkki geažes. Jos ealli reagere dutnje, leat menddo lahka.
- Earenoamážit dronet balddihit bohccuid.

******Luondduealáhus lea hearki hehttehusaide. Áššis mii orru smávva, sáhttet leat stuorra váikkuhusat bohccuide ja ealáhussii. Gudnejahtáthan dán boares ja dehálaš ealáhusa, mii doallá davvi giliid eallin. ******

Favorisere áiddiid, báikkálaš bálvalusaid

Sámekultuvrii gullet árbevirolaš sámeeláhusat ja daid modeardna hárjeheami hámit, maiddái smávvaluonddut turismadoaibma.

Skáhpo vásttolaš ja ehtalaččat suvdilis báikkálaš buktagiid ja bálvalusaid

Vásttolaš báikkálaš ofelačča vehkiin oainnat ja vásihat eanet ja oahpásmuvat guovllu kultuvrii.

Oaste vásttolaš ja ehtalaš, báikkálaš materiálain duddjojuvvon mátkemuittuid ja eará buktagiid

Sámi Duodji -mearka dáhkida oastái, ahte buktaga lea duddjon sápmelaš duojár. Dat muitala, ahte buvtta lea duddjojuvvon árbevirolaš materiálain ja buktaga vuolggasadjin lea árbevirolaš sápmelaš kultuvra, duodji ja ávnnasteapmi (<https://www.samiduodji.com/30>)), ([samitrademarks.com](https://www.samitrademarks.com)).

Báikkálaččaid vásttolaččat buvttaduvvon bálvalusat (boazo-, guolástan-, luonddaturisma- ja mátkemuitobuktagat) sihke báikkálaš borramuš- ja duodjekultuvra dorjot guovllu eallinfámolašvuoda ja báikkálaš kultuvrra.

Ane dárbbu mielde ávkin báikkálaččaid fállan biillasirdinbálvalusaid.

Leage vásttolaš gulahalli! Ále juoge govaid dahje gps-luottaid sosiála medias mat leat etikeahta, guovllu seađahusaid dahje buorre vieruid vuostá (suomagillii, samediggi.fi).

[Etikeahta sápmelaččaid ruovttuguovllu luonddus lihkadeaddjái](https://www.suomagsa.net) metsa.fi

Diehtu bálvalusas

Áigeguovdilis

Oktavuodáváldimat ja máhcahat

Almmolaš geavahaneavttut

Fáhthahttivuodačilgehus

Diehtosuodječilgehus

Diehtočoahkkostellemat

© Metsähallitus 2025